

Catalunya Nord

Alà Baylac Ferrer

Nascut el 1965 a Perpinyà, és professor a la Universitat de Perpinyà i director de l'Institut Franco-Català Transfronterer (IFCT o Facultat d'Estudis Catalans) i vicepresident de l'APLEC, l'Associació per a l'ensenyament del català. És llicenciat en català i història. Va ensenyar al Liceu Deodat de Severac de Ceret on va impulsar l'ensenyament bilingüe. Ha treballat sobre les qüestions de la identitat, de la llengua catalana i de l'ensenyament del català a Catalunya Nord, i col·laborat amb les institucions nordcatalanes per definir mesures de polítiques lingüístiques. La seua tesi de doctorat s'intitula *Societat, llengua i ensenyament del català a Catalunya Nord* (2009). Ha publicat *Catalunya Nord. Societat i identitat*, Edicions del Trabucaire. És membre de l'equip rector de la Universitat Catalana d'Estiu i de la xarxa de treballs sociolingüístics CRUSCAT de l'IEC.

Catalunya Nord

Alà Baylac Ferrer

20

La llengua catalana, al començament del segle 21, encara és present a Catalunya Nord¹. L'afirmació recolza en diversos elements que anirem detallant : una part de la població sap, utilitza i transmet la llengua, una part dels joves l'aprèn de la maternal fins a la universitat, una part d'adults segueix classes, uns mitjans de comunicació l'empren per a difondre les seues notícies, una part de la societat ostenta el seu coneixement i la seua legitimitat a fer-la servir en la vida quotidiana... La formulació inicial d'aquest « encara és present » inclou ja el problema que planteja qualsevol reflexió sobre llengua catalana i territori (o societat²) quan tractem de Catalunya Nord. Quina és avui la situació

¹ **Catalunya Nord** és entès aquí i per mi com a sinònim del departament dels Pirineus Orientals. Encara que sabem que el Fenolledès és comarca històricament occitanòfona, agregada a les comarques catalanes annexades pel rei de França el 1659 (Rosselló, Vallespir, Conflent, Capcir i mitja Cerdanya) per formar la nova circumscripció revolucionària el 1790.

² Dissertar sobre el **territori** sol, sense considerar que inclou la societat que hi viu no tindria sentit. Les històries d'humans van lligades als éssers que sem que vivim en unes àrees del planeta; la llengua és una d'aqueixes històries.

sociolingüística del català a Perpinyà ? Hem arribat al terme d'un procés de substitució lingüística que, en un segle de temps, ha reemplaçat la llengua mil·lenària catalana pel francès ? És possible un canvi de rumb d'aquesta evolució?

Els instruments de mesura de la situació del català a Catalunya Nord són força deficients. La mateixa debilitat de l'aparell de control de l'estat de la llengua és inherent al context socio-institucional de l'àrea : el territori forma part de la República francesa, amb tot el que aquesta adscripció implica de condicionament negatiu per la llengua. Amb pocs i limitats mitjans de mesura de

la situació sociolingüística, els resultats al nostra abast són parcials i migrats. El diagnòstic que es pot fer a l'inici del segle 21 pot, tanmateix, recórrer a diversos altres recursos : mirada enrere per avaluar, des del present, el canvi assolit, viscut personal de l'observador, coneixement empíric de la societat i dels seus modes de funcionament, experiència pròpia en el camp de l'estudi, de l'ensenyament, de l'activisme lingüístic.

21

Escrivint aquestes ratlles als 50 anys, ens permet de tenir a l'abast directe uns quants decennis viscuts del període en el qual els habitants de Catalunya Nord han anat passant de l'ús del català com a llengua habitual del dia a dia a un temps en què la llengua, tot i no havent desaparegut, no és pas més la llengua primera de vida de la societat. Els decennis en qüestió se situen a cavall del canvi de segle i en un tram d'època que correspon a un estat molt avançat de substitució lingüística del català pel francès. Per tenir un primer punt de referència de com es troba la llengua el 2015, només cal fer un cop d'ull a la salut del català un segle abans: el 1915 a Perpinyà³, pràcticament tothom s'expressa en català. Quan tot just comença la Primera Guerra Mundial, el català es la llengua dels soldats que marxen mobilitzats a morir per França, el català és la llengua dels alumnes que entren a escola⁴, el català és la llengua de les

³ **Perpinyà**, com a centre urbà únic de Catalunya Nord, és el lloc més exposat a la francesització.

⁴ El **català que és la llengua materna** dels joves a principis de segle 20 és precisament un dels problemes recurrents que les autoritats educatives denuncien i intenten « solucionar » per operar el més aviat possible el canvi de llengua al si de les noves generacions. Nombrosos reports i comentaris d'inspectors atesten del que, per França, constitueix un real « problema » : que els seus ciutadans no s'expressin en francès. La coneguda inscripció del pati de l'escola d'Aiguatèbia al Conflent (« *Parlez français – Soyez propres* ») encara

converses entre veïns, al si de les famílies, entre parelles. Amb cent anys doncs podem mesurar com la societat nordcatalana⁵ en conjunt ha passat de fer servir la llengua que havia estat la seua des de fa més de mil anys a emprar de manera habitual i gairebé exclusiva la llengua de França. O sigui que ens situaríem en el tram final d'un procés de substitució lingüística precisament en aquest tombant de segle. Tornarem més endavant sobre els detalls i les mostres d'aquesta etapa clau per la permanència o la desaparició del català a Catalunya Nord. Però després de comprovar el canvi de llengua, s'ha de constatar igualment que la

llengua catalana és sempre present en la societat i que el desig expressat explícitament per molts (militants és clar, però també ciutadans ordinaris i institucions) és que el català continuï viu i

segueixi formant part del patrimoni i de la identitat del territori⁶. El català a Catalunya Nord, el 2015 no és mort i no es vol morir⁷.

testimonieja d'aquest estat de fets. L'eslògan posat a la vista de tots els nins escolaritzats pretenia inculcar-los nous hàbits, els dos considerats llavors elements de progrés social i sanitari : l'ús d'una llengua de veritat i la higiene. L'anunci porta evidentment la denúncia implícita de la incultura i de la insalubritat propagades per l'ús del català i per l'estat primitiu (en d'altres latituds, a la mateixa època, se parlava sense embuts de « salvatges » i de la missió obligada i altruïsta de França de civilitzar-los, com ara el mateix Jules Ferry, llavors ministre d'Instrucció Pública, president del Consell i partidari de la colonització) de la societat catalanopagesa. Hi ha discussió sobre els dos termes del lema pintat a Aiguatèbia. Els uns denuncien i amalgamen els dos termes del missatge, els altres argumenten que es tractaven de consignes distintes que no devien pas significar que els catalans eren bruts. De totes maneres, l'ordre favorable a un canvi per millor hàbits, inclou la renúncia als que eren considerats per les autoritats com a mals usos. I al menys la primera part de la consigna, és clara i inequívoca : cal acabar de fer servir el català i passar al francès. Pel que fa a la possibilitat d'un lligam entre els dos elements, prou testimonis hi ha –i encara avui dia– arreu de França per confirmar que la visió que hi ha de les « llengües regionals » no és pas precisament positiva, ni sinònim de prestigi i modernitat. Els testimonis de viatgers que als segles 18 i 19 recorren Europa (als Pirineus, a Andorra, a Catalunya Nord) pinten sovint unes poblacions arretrassades i primitives que s'expressen en llenguatges incomprensibles. No feien pas cap detall i la imatge que tenien dels autòctons procedia tan de les maneres de parlar com dels modes de vida o de vestir.

⁵ Els membres de la **societat « nordcatalana »** no se viuen pas com a catalans del nord, sinó com a catalans *tout court*.

⁶ En les Cartes aprovades pel Consell General de Catalunya Nord i per la Vila de Perpinyà, s'expressa per part de les dues institucions més representatives l'assumpció del país de la llengua catalana i la voluntat de la seua perennitat ; a la **Carta del Consell General** votada el desembre de 2007, s'hi afirma : « **PREÀMBUL** : La llengua catalana, nascuda mil anys enrere, és un dels pilars de la nostra identitat, del patrimoni i de la riquesa de Catalunya del Nord. Les enquestes sociolingüístiques subratllen el fet que en al principi del segle XXI, en una perspectiva de modernitat i de garantia de futur, els habitants queden interessats i fidels a la llengua catalana. Avui i pels anys que venen, la supervivència de la llengua catalana és un repte cultural , econòmic, polític i humà de prima importància. (...) **ARTICLE 1**: El Consell General dels Pirineus Orientals reconeix oficialment, al costat de la llengua francesa, el català com a llengua del departament. Es compromet a ser un dels actors de la transmissió de la llengua i de la cultura catalanes. » **Carta de la Vila de Perpinyà** adoptada el juny de 2010 : « **Preàmbul** : La llengua catalana, nascuda fa més de mil anys a les nostres terres, constitueix un tret bàsic de la identitat, del patrimoni i de la riquesa viva de Perpinyà. (...) **Article 1er** : El consell

El propi itinerari personal em proporciona elements d'il·lustració de l'estat de la llengua en la societat⁸. Els meus pares, ambdós nascuts a Perpinyà el 1941, tenen ja el francès com a llengua materna. Els pares respectius se'ls adrecen en francès. El canvi de llengua per tant, en aquest cas i al menys a la ciutat, és confirmat al moment de la Segona Guerra Mundial. És clar que els

dos a l'hora d'expressar-se amb els seus tres fills⁹, ho fan en francès. En el cas dels **avis materns**, la llengua materna i d'ús quotidià de la parella era el català. L'àvia del Conflent (el 1902) i l'avi de l'Alt Camp (el 1899), tots dos s'expressaven exclusivament en català en el context familiar, en la llur vida social veïnal i amb excepció de quan es dirigeixen a les seues dues filles que ho fan en un francès amb fort accent i influència del català. La compra a les botigues del barri se solien fer en francès. La missa sempre ha estat en francès. El medi sociocultural i professional és de persones amb pocs estudis, treballadors un com a obrer agrícola i l'altra com a dona de neteja. El francès era la llengua amb la qual s'adreçaven els dos als seus néts. El fet de viure, però, en la mateixa casa situada al barri del Vernet a Perpinyà, feia que sentíem cada dia a través d'ells la llengua catalana. De l'altre costat, els **avis paterns** ja tenien el francès com a llengua materna com a llengua familiar. Movent-se en el medi de la petita burgesia urbana de Perpinyà, els dos tenien un coneixement passiu de la llengua catalana. Ella (nascuda el 1900) per tenir pares catalanoparlants (de Mallorca i del Vallespir), ell (nascut el 1898) per ser fill d'un pare nascut a prop de Carcassona, al poble de Pesèns. Ella havia treballat de jove a la botiga del pare al centre de Perpinyà ; ell va treballar d'empleat. A més a més, l'avi patern tenia més estudis que la mitjana de la seua època ja que havia arribat fins al

23

municipal de Perpinyà reconeix oficialment, a costat de la llengua francesa, el català com a llengua històrica de la Vila. Conscient de les seues responsabilitats, el consell municipal de Perpinyà, a través de la Carta municipal per la llengua catalana i del Pla municipal de política lingüística, i cercant la més ampla col·laboració amb els partenaris concernits (institucions, associacions, persones i entitats), s'engatja per tal de perennitzar la llengua catalana. »

⁷ La constatació de la permanència de la llengua catalana entre molts habitants i institucions de Catalunya Nord i la voluntat expressada que el català continuï formant part de la societat no són suficients per garantir el seu futur. Es distingeixen clarament l'estat del coneixement de la llengua i els desigs més o menys declarats d'una banda, i la pràctica real i les mesures susceptibles d'incidir en l'evolució del procés de canvi lingüístic en curs.

⁸ Són molt útils en aquest estadi de la reflexió els treballs de Brauli **Montoyà** sobre les **genealogies lingüístiques**.

⁹ Jo mateix nascut el 1965 i els meus dos germans més petits, un del 1966 i l'altre de 1969.

batxillerat al moment de la Primera Guerra Mundial. Segons el seu fill, ell coneixia el català, el llegia i quan calia o volia el parlava.

Per completar aquesta **genealogia lingüística** sumària, precisem que, com és d'esperar, la llengua que he fet servir sempre amb els meus germans és el francès. La llengua que utilitzi exclusivament en la meua relació amb els meus tres fills és el català. A fi de comptes, aquest exemple de recorregut familiar, prou ordinari i comú a molts catalans del nord, dóna unes referències factuais útils per a comprendre l'evolució del procés de canvi lingüístic. La interrupció de transmissió familiar del català ha començat molt d'hora en certs casos, especialment en zona urbana i en medis socio-professionals de categoria mitjana-baixa : perpinyanesos de principis de segle 20, al moment de la Primera Guerra Mundial ja tenen el francès com a llengua habitual. El pas al francès no ha estat uniforme ni homogeni per les generacions de la primera part del segle 20, però sembla que al moment de la segona Guerra Mundial, entre els anys 1940 i 1950 ja gairebé tothom ha passat a parlar català als fills, sigui quina sigui la llengua materna de la generació precedent.

Altres testimonis de la generació nascuda a mitjans segle 20 mostren que al llarg de l'escolaritat encara és percebut com un problema la pervivència o la reminiscència del català. Sempre són estigmatitzades les « catalanades », burlats els errors lingüístics o mancances en francès. La qual cosa demostra que tot i que la llengua d'ús a l'escola sigui el francès des de sempre, els anys 1950 i 1960, el català encara és prou present en la societat per plantejar problema al món professoral que continua tenint ben clar la missió francesitzadora de l'educació escolar.

Uns dels elements més parlants a l'hora de valorar l'estat de la llengua catalana són les **enquestes** realitzades al territori i que sintetitzen –probablement massa– el grau de coneixement i ús (declarats) del català per part de la població. Ja he assenyalat més amunt la deficiència dels instruments d'avaluació i d'estudi de la llengua a Catalunya Nord. La realitat d'aquest dèficit s'explica pel context francès i alhora per raons més pròpiament catalanes.

En primer lloc, el principal condicionant de la feblesa del coneixement de la situació del català és la ideologia lingüística francesa i la particular i exclusiva concepció de la nacionalitat. La legislació francesa no autoritza cens lingüístic¹⁰

¹⁰ L'INSEE reitera regularment la seua negativa d'incloure en el cens preguntes relatives al coneixement d'altres llengües que el francès. Una sola excepció...

considerant que la llengua « constituint un element essencial de la comunitat nacional » no pot ser cap altra per als ciutadans de la República que el francès. Determinar quins col·lectius són locutors d'una altra llengua equivaldria a reconèixer l'existència d'altres comunitats, la qual cosa és incompatible amb l'existència d'una nacionalitat

francesa única i exclusiva. La segona explicació de la feblesa de les eines de mesura de l'estat del català és la pròpia relativa indiferència de les autoritats nordcatalanes que, més enllà de les declaracions favorables, no dediquen els mitjans que serien necessaris a un estudi detallat, regular i rigorós de la qüestió. Tampoc des de les institucions sudcatalanes trobem la determinació a incloure l'àrea lingüística del nord de la frontera franco-espanyola en el seguiment molt acurat que se fa de la llengua catalana a la Catalunya autònoma. Aquest estat de fet pot il·lustrar una consciència identitària i unes relacions inter-catalanes més tènues que en altres casos similars. A la mateixa ratlla fronterera, i a cavall del Pirineu i dels mateixos estats, trobem el País Basc on les enquestes lingüístiques a tota l'àrea bascofona tenen un ritme i una regularitat més consistents.

25

Com a contrapunt d'aquestes consideracions prèvies, cal esmentar que les dues darreres iniciatives per realitzar enquestes lingüístiques a Catalunya Nord provenen de la Generalitat de Catalunya: la primera correspon a l'Enquesta d'Usos Lingüístics a Catalunya Nord efectuada per l'Institut de Sociolingüística Catalana publicada el 2004 ; la segona a l'enquesta en curs el 2015 portada conjuntament per la Direcció General de Política Lingüística de la Generalitat de Catalunya, l'IFCT de la Universitat de Perpinyà, amb el suport del Consell General de Catalunya Nord. Aquest darrer treball reflecteix probablement una presa de consciència dels actors nordcatalans de la necessitat d'incidir més en aquest domini.

La realitat, doncs, és que el 2015 tenim els resultats de tres enquestes generals realitzades el 1993, el 1997 i el 2004. Les dues primeres van ser encarregades pel Consell Regional del Llenguadoc-Rosselló. Les dades, per tant, de les quals podem disposar, són ja un xic antigues i no corresponen pas més a la situació de la llengua del primer decenni del segle 21. Les xifres tanmateix ens donen una

fotografia de la societat nordcatalana al tombant de segle. Permeten que afirmem que la llengua catalana no ha desaparegut de Catalunya Nord i que conforma encara una realitat substancial de la societat. Evidentment, seria útil de definir de manera més precisa què significa una « desaparició » i què s'entén per « realitat substancial ».

De manera sintètica i esquemàtica, podem establir que una tercera part de la població adulta declara que sap parlar català i més de la meitat declara que comprèn la llengua. Detallem tot seguit les dades de les enquestes esmentades que ens permeten pintar aquest panorama.

Enquesta *Média Pluriel Méditerranée*, 1997

	Percentatge (mostra 500 pers.)	Nbe locutors (+14 anys)
Comprèn el català	55%	167 695 persones
<i>perfectament</i>	24%	73 176
<i>fàcilment</i>	14%	42 686
<i>sentit global</i>	17%	51 833
Comprèn alguns mots o expressions	19%	57 931
No comprèn gens	26%	79 274
TOTAL	100%	304 900
Sap parlar català	34%	103 666
<i>Bé</i>	17%	51 833
<i>conversa simple</i>	8%	24 392
<i>un poc</i>	9%	27 441
Sap alguns mots o expressions	17%	51 833
No sap parlar gens	49%	149 401
TOTAL	100%	304 900
Sap llegir el català	39%	118 911
<i>Fàcilment</i>	8,25%	25 154
<i>prou fàcilment</i>	8,25%	25 154
<i>prou difícilment</i>	10,5%	32 014
<i>Difícilment</i>	12%	36 588
No sap llegir gens	61%	185 989
TOTAL	100%	304 900
Sap escriure català	11%	33 539
No sap escriure	89%	271 361
TOTAL	100%	304 900

Dels que saben llegir :

Llegeix sovint o cada dia	12%
Llegeix ocasionalment	41%
Llegeix rarament	35%
TOTAL	88%

Evolució 1993-1997

Competències	1993	1997	/ 1993	2004
Comprendre	64%	55%	☐	65,3%
<i>Perfectament</i>	37%	24%	☐	
Parlar	48%	34%	☐	37,1%
<i>bé</i>	34%	17%	☐	
Llegir	23%	16%	☐	31,4%
<i>difícilment</i>	23%	22%	=	
Escriure	10%	11%	=	10,6%
Vol aprendre / perfeccionar-se	28%	21%	☐	45,3%
Parla sovint / cada dia	32%	16%	☐	

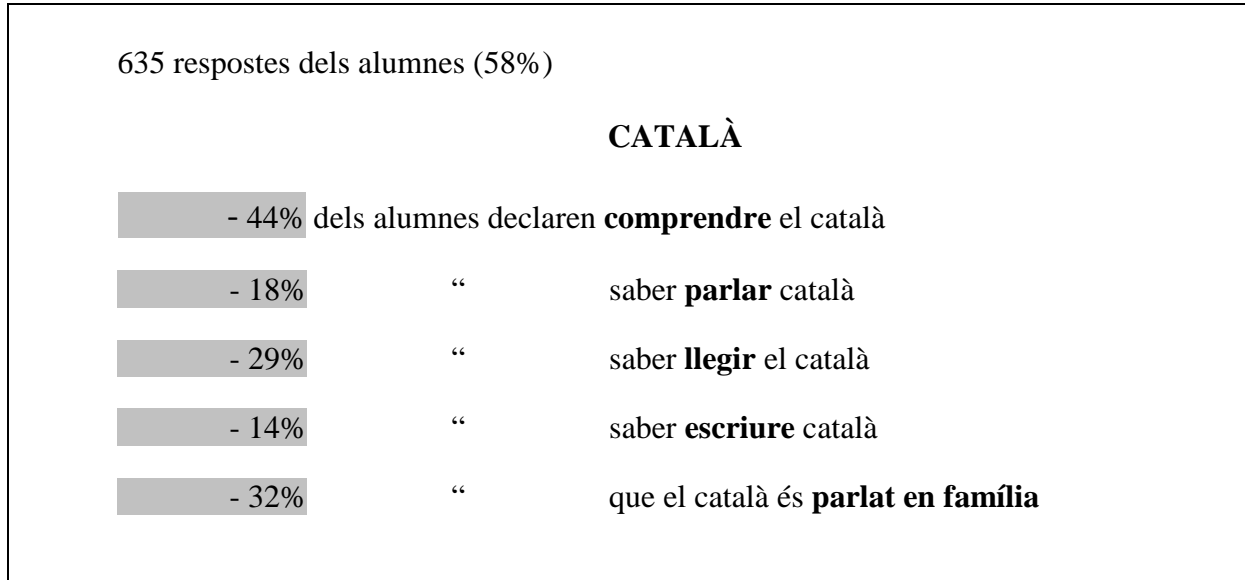
27

Síntesi l'Estudi d'usos lingüístics a la Catalunya Nord el 2004, de l'Institut de Sociolingüística Catalana (director Ernest Querol).

	2004	1993	1997
Entèn le català	65,3 %	64 %	55 %
Sap parlar	37,1 %	48 %	34 %
Sap llegir	31,4 %	23 %	39 %
Sap escriure	10,6 %	10 %	11 %
	Català + francès	Sols català	
Diu que té com a llengua	2,1 %	1,5 %	
Com llengua en la infància	10,1 %	6,2 %	
Llengua a casa	9,6 %	0,5 %	
Llengua amb la mare	16,9 %	5,8 %	
Llengua de la mare	13,6 %	10,9 %	

Llengua amb el pare	15,4 %	4,3 %	
Llengua del pare	15,4 %	11 %	
Llengua entre els pares	16,4 %	14,2 %	
Llengua amb la parella	8 %	1 %	
Llengua de la parella	5,2 %	3,3 %	
Llengua amb avis paterns	8,2 %	5,5 %	
Llengua amb avis materns	13,3 %	6,5 %	
Llengua entre els avis	20,6 %	15,5 %	
Llengua amb els germans	11,2 %	3,2 %	
Llengua amb els fills	6,7 %	0,2 %	
Llengua amb la família	12,3 %	0,5 %	
Llengua amb els amics	10,1 %	1,8 %	
Llengua amb amics catal.	26,3 %	12,6 %	
Llengua amb amics francof.	0,5 %	0,2 %	
Llengua amb els veïns	8,8 %	2 %	
Llengua amb els estudiants	3,2 %	0,7 %	
Llengua als petits comerços	6,2 %	0,2 %	
Llengua a grans superfícies	0,5 %		
Llengua als bancs	0,2 %		
Llengua a cal metge	0,5 %		
Llengua amb desconeguts	0,9 %	0,2 %	
Llengua de notes personals	1,7 %	0,5 %	
Tothom hauria de parlar	47,6 %		[d'acord + més aviat d'acord]
Desitja parlar	57,9 %		
Desitja aprendre	45,3 %		
Desitja que nins aprenguin	62,9 %		

Altres estudis més específics vénen a avalar les dades generals, com l'enquesta *Paysage linguistique du Lycée de Ceret* (desembre de 2006).

Enquesta a Cases de Pena (2004)

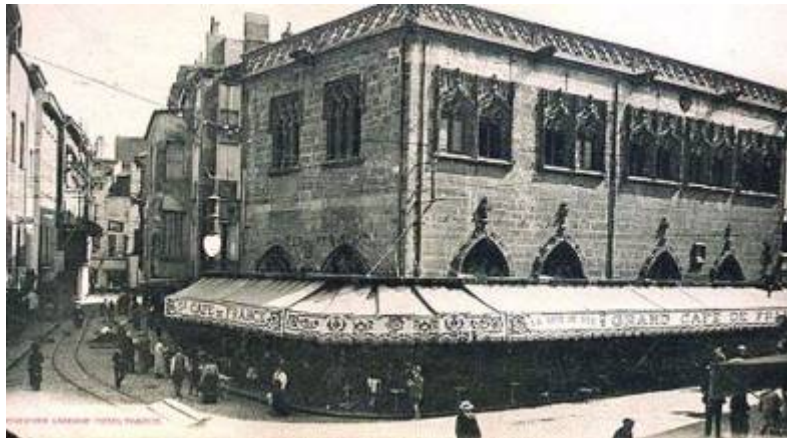
146 famílies (65% dels habitants)
 51,4 % nascuts a Catalunya Nord
 58,2 % a Cat. Nord o una altra regió dels Països Catalans

- Comprèn el català :	35,3 %
- Comprèn alguns mots :	30,7 %
- És favorable al reconeixement oficial :	36,3 %
- Vol ensenyament bilingüe pels fills :	37,5 %
- Vol que els fills aprenguin català :	58,3 %
- Vol aprendre o perfeccionar el català :	43,8 %

L'enquesta local del municipi rossellonès de Cases de Pena (qüestionari APLEC – ABF a l'ocasió del cens de població) confirma les tendències indicades a les enquestes generals realitzades amb mostres de tot Catalunya Nord. La situació d'una llengua en relació amb una societat, però, no s'avalua simplement amb el grau de coneixement que en té. Més enllà de propòsits purament utilitaris ningú s'inquieta de si la població coneix més o menys anglès o alemany. No hi ha « res més » en joc en aquest cas que consideracions de projecció exterior o d'interessos econòmics. Cap comunitat, cap grup no s'hi juga l'existència. Al

contrari fins i tot. L'opinió francesa, en general, veu com una amenaça més o menys clara l'expansió del coneixement de l'anglès, llengua viscuda com a concurrent directa i, doncs, perill potencial per a la supervivència de la identitat francesa.

Entendre en quina situació se troba el català a Catalunya Nord implica d'arribar a avaluar més enllà dels grans trets quin ús se fa encara de la llengua, quina representació en tenen els seus habitants, quins desigs formulen pel seu futur, com articulen aquests elements amb llur actuació personal.

30

El primer àmbit en el qual detallem la presència del català a Catalunya Nord és el de **l'ensenyament**. De les escoles maternals fins a la Universitat de Perpinyà, s'ensenyava el català i la demanda social es manté alta.

La Universitat de Perpinyà¹¹ compta entre les seues facultats¹² l'Institut Franco-Català Transfronterer (IFCT) encarregat de l'ensenyament del català als cicles educatius superiors¹³. L'estructura s'administra com una facultat i és ubicada a l'edifici de la Casa dels Països Catalans que constitueix, al campus perpinyanès, un pol de formació, investigació i difusió centrat en la llengua

¹¹ **Universitat de Perpinyà** : nom complet Universitat de Perpinyà Via Domícia. El seu nom oficial és en francès, Université de Perpignan Via Domitia, com pràcticament totes les denominacions d'organismes públics de l'Estat francès.

¹² Les **universitats franceses** són constituïdes per « *composantes* » (components) o també anomenades Unitats de Formació i Recerca (UFR), que poden prendre la forma de dos organismes diferents, les facultats pròpiament dites i els instituts. A Perpinyà, els instituts són tres : l'Institut Universitari de Tecnologia (IUT), l'Institut Franco-Català Transfronterer (IFCT) i l'Institut d'Administració de les Empreses (IAE). La Universitat consta a més a més de tres facultats: Lletres, Dret, Ciències.

¹³ **L'IFCT** té un director al seu capdavant i un consell d'administració per gestionar-ne el funcionament. Són membres del Consell de l'IFCT, representants de les principals institucions nordcatalanes : el Consell General, el Consell Regional, la Vila de Perpinyà. Totes donen suport a l'Institut.

catalana i les qüestions relacionades amb les realitats frontereres. Els primers diplomes d'ensenyament superior de català existeixen des del 1982¹⁴. La Universitat de Perpinyà proposa un curs d'Estudis Catalans (llicenciatura en tres anys, màster en dos anys i possibilitat de seguir en doctorat en tres anys més), una llicenciatura professional de traducció i interpretació, un màster professional de relacions transfrontereres, un màster de formació del professorat de català (MEEF)¹⁵ i tres diplomes universitaris Certificats de Llengua Catalana (CeLCat) A, B1 i B2. Els Estudis Catalans a la universitat han constituït un pal de paller entorn del qual, a partir dels anys 1980, s'ha anat construint i estructurant l'ensenyament del català a Catalunya Nord, tant a l'ensenyament elemental com al secundari i al superior. És des del pol universitari que s'ha negociat i concretat la creació dels concursos per a la formació del professorat, tant al secundari amb el CAPES¹⁶ de català el 1992, com a l'ensenyament maternal i primari amb el CRPE¹⁷ especial de i en llengua regional el 2002. El mateix pol d'Estudis Catalans inclou, a la mateixa Casa dels Països de l'IFCT, el centre de recerques ICRECS¹⁸, la delegació de l'IEC a Perpinyà, la seu de l'APLEC, l'Associació per a l'ensenyament del català¹⁹, entre altres entitats totes relacionades amb l'ensenyament o la difusió de la llengua i de la cultura catalanes.²⁰

31

El professorat de l'IFCT compta actualment 7 persones permanents²¹, a les quals s'afegeixen una desena d'ensenyants exteriors (professorat del secundari,

¹⁴ Joan Becat i altres iniciadors dels Estudis Catalans a Perpinyà, entre altres Miquela Valls Robinson, Àlicia Marcet Juncosa, Jordi Costa, Domènec Bernardó, Pere Verdaguer, Maria Dolors Solà Oms.

¹⁵ **MEEF** Català Secundari : màster Métiers de l'Éducation, de l'Enseignement et de la Formation que prepara al professorat de català a l'ensenyament secundari.

¹⁶ **CAPES** : certificat d'aptitud per l'ensenyament secundari, concurs de l'Educació Nacional per a reclutar els professors dels instituts.

¹⁷ **CRPE** : Concours de recrutement de professeur des écoles, concurs de l'Educació Nacional per a reclutar els professors de primària. Existeix un CRPE spécial de et en langue régionale per a reclutar els mestres de l'ensenyament bilingüe.

¹⁸ **ICRECS** : Institut de Recerca en Ciències Socials, centre d'investigació centrat en estudis catalans i qüestions transfrontereres, adossat a les formacions universitàries de l'IFCT i dirigit des del 2015 per Míriam Almarça París. A partir del 2015, l'ICRECS és integrat al CRESEM, Centre de recerca sobre les societats i entorns mediterranis.

¹⁹ **APLEC** : Associació per a l'ensenyament del català, amb seu a la Casa dels Països Catalans, a la Universitat de Perpinyà. L'entitat gestiona, gràcies al suport financer de les administracions locals, més del 80% de la iniciació a la llengua catalana en les escoles públiques de Catalunya Nord. Promou el desenvolupament de l'ensenyament bilingüe i és membre fundadora de la FLAREP, la Fédération pour les langues régionales dans l'enseignement public amb entitats representant les altres llengües de l'Estat.

²⁰ Totes les entitats membres de l'IFCT i que hi tenen seu : l'UCE, l'AFECT, l'ACE, l'EICT...

²¹ L'IFCT havia arribat a comptar fins a 10 professors i professores titulars, però les restriccions pressupostàries i les redistribucions de personals al si de la Universitat tendeixen a reduir els mitjans de les facultats menys prioritàries...

d'altres universitats dels Països Catalans, professionals, doctorands) que completen els titulars per a cobrir les necessitats del servei. Una particularitat d'aquesta facultat d'Estudis Catalans és que funciona per bona part en català, cosa que constitueix una originalitat en un ens públic de l'Estat francès. La pràctica totalitat de les classes que s'hi imparteixen són en llengua catalana²². Com a indicadors de l'enfocament que tenen les formacions, els continguts dels cursos de la llicenciatura inclouen classes de les següents matèries: llengua, traducció (francès, català, espanyol), història, geografia i societat, coneixement dels Països Catalans i de Catalunya Nord en particular, lingüística i sociolingüística, literatura, gramàtica, mitjans de comunicació, didàctica i plurilingüisme. Els efectius de l'IFCT se situen entorn dels 150 estudiants anuals.

A l'ensenyament primari, la llengua catalana és present sota la forma de dues modalitats distintes. El català ensenyat com a assignatura de manera extensiva. I el català utilitzat com a llengua vehicular per als ensenyaments d'altres disciplines. La modalitat d'ensenyament immersiu, parcial i qualificat de bilingüisme, o complet i anomenat immersió, constitueix el sol mitjà de transmissió segur de la llengua: produeix anualment, segons una avaluació pròpia basada en el nombre de classes, uns 400 joves catalanoparlants potencials. L'ensenyament en català a Catalunya Nord representa en 2015 un 7% de l'alumnat amb uns 3500 joves. Inclou l'històric model de les escoles immersives en català de la Bressola, l'escola immersiva Arrels avui dia integrada al servei públic d'educació i les línies bilingües públiques. Les escoles inicialment associatives dels anys 1970, s'han anat completant per classes bilingües públiques a partir dels anys 1990, passant així d'un punyat de nins i nines ensenyats en català a uns quants milers al cap de 40 anys. La progressió és lenta, encara que contínua. A l'ensenyament secundari, el bilingüisme i la immersió es redueixen a un 1,5% de l'alumnat.

La segona modalitat d'ensenyament del català és **l'extensiu**. L'assignatura és ensenyada des de la maternal fins al batxillerat, de manera molt desigual i aleatòria, malgrat els textos reglamentaris del Ministeri d'Educació que ho preveuen però que no sempre s'apliquen rigorosament²³. A maternal i primària, el volum d'ensenyament teòric de 1h30 setmanal gairebé mai es respecta; molt sovint només dediquen 1h setmanal als joves de primari i mitja hora per als alumnes de maternal. A més, el principi estrictament aplicat del caràcter

²² Recompte de les assignatures en funció de la llengua: el 87% dels cursos de la llicenciatura són en català.

²³ L'ensenyament extensiu es basa en les circulars del ministre Jack Lang, del 2001.

facultatiu de l'ensenyament de les « llengües regionals » implica que moltes famílies que desitgen que els seus fills aprenguin català no ho tenen proposat a la seua escola. A l'ensenyament secundari (col·legi fins als 14 anys i liceu fins als 18 anys), l'oferta de llengua depèn de la política i dels mitjans de cada centre. En conjunt, no arriba al 20% de l'alumnat la proporció de joves que estudien català com a assignatura a l'escola. Amb aquestes condicions, és difícil que l'ensenyament extensiu produeixi joves potencialment capaços de comprendre i parlar català.

Nombre d'establiments escolars amb ensenyament bilingüe a Catalunya Nord (2010)

- 55 establiments / 380 públics+privats (14,5%)
- 55 establiments / 356 públics+associatius (15,5%)

L'ensenyament del català i bilingüe (dades 2011-2012)

PRIMARI	Maternal	Elemental	Total	Percent. / total Catalunya Nord
Llengua viva	3186	4462	7648	18%
Bilingüe / immersiu			2792	7%
Total			10440	25%
SECUNDARI	Col·legi	Liceu	Total	Percentatge
Llengua viva	1536	556	2092	6%
Bilingüe / immersiu	785	94	879	2%
Total	2321	650	2971	8%
TOTAL				Percentatge
PRIM + SECUND Llengua viva	9740			12%
PRIM + SECUND Bilingüe, immersiu	3671			5%
PRIM + SECUND Total	13411			17%

Les raons de la tragèdia

Entre les raons que expliquen i alimenten encara avui dia la situació de reculada constant i el procés de substitució lingüística figuren tres elements: el marc jurídic francès, la ideologia lingüística i la pèrdua de capacitat competencial dels catalans.

En primer lloc és inevitable destacar l'immens condicionament imposat pel **marc legal** de la República francesa que, mitjançant les mencions a la Constitució, les lleis, els decrets, les circulars ministerials i les sentències jurisprudencials, tots concorren, en un exercici molt cohesionat, permanent i sistemàtic, a relegar les « llengües regionals » en un estat de no reconeixement i

d'impossibilitat d'utilització. El català, com qualsevol de la setantena de llengües inventariades al país, és tolerat com a element ambiental i patrimonial però en cap cas no dóna lloc a cap dret per als seus locutors. L'article 2 de la Constitució consagra el caràcter oficial únic i obligatori del francès²⁴, deixant al marge del dret positiu qualsevol altra llengua. El 2008 els parlamentaris

accepten d'incloure una menció relativa a les « llengües regionals » a la Constitució²⁵. Només té dimensió declarativa i simbòlica, i tampoc dóna cap dret, segons ja han dictaminat els tribunals. La llei principal que rebla el clau i desenvolupa l'obligatorietat i l'exclusivitat de l'ús del francès data del 1994 i és la *Loi relative à l'emploi de la langue française*, dita llei Toubon. Tan sols autoritza, de manera genèrica, l'ús d'altres llengües, « regionals » i « estrangeres » amb finalitat i en el marc estricte de l'ensenyament²⁶. Un altre

34

²⁴ La **Constitució** del 1958 introdueix l'esmena relativa a la llengua francesa el 1992, al moment de la ratificació del Tractat de Maastricht, a l'article 2: « *La langue de la république est la française* ». Introduïda en principi i segons l'argumentació mateixa dels ponents i diputats per a impedir que l'anglès pugui amenaçar la preeminència del francès, ha estat sistemàticament utilitzat des d'aleshores per oposar-se al reconeixement i a l'ús de les llengües regionals.

²⁵ **L'article 75-1** de la Constitució menciona que: « *Les langues régionales appartiennent au patrimoine de la France* ».

²⁶ **L'article 11 de la llei Toubon** diu que: « *La langue de l'enseignement, des examens et concours, ainsi que des thèses et mémoires dans les établissements publics et privés d'enseignement est le français, sauf exceptions justifiées par les nécessités de l'enseignement des langues et cultures régionales ou étrangères ou lorsque les enseignants sont des professeurs associés ou invités étrangers* » [el subratllat en negeta és meu]. La qual cosa significa que s'admet l'ús del català, en un context educatiu i sense que creï cap dret per als locutors.

article de la llei²⁷ amb el qual el legislador pretenia tolerar l'ús de les « llengües regionals » ha estat neutralitzat pels consells d'Estat i Constitucional que sentencien recurrentment que no té efecte perquè contradiu la prioritat atribuïda al francès a la Constitució. Finalment, s'ha d'esmentar el text legal més recent, la llei d'Educació, dita llei Peillon del 2013, que menciona les llengües regionals i per primer cop l'ensenyament bilingüe, i n'augmenta les possibilitats en el marc educacional, limitant-ne estrictament l'efecte al context educatiu i acotant rigorosament l'oferta eventual al seu caràcter preceptivament facultatiu.

Una explicació rau en la particular ideologia lingüística francesa, àmpliament impulsada per les autoritats polítiques i administratives, majoritàriament assumida o al menys acceptada, per la majoria de la població. Sovint França defensa de cara enfora que existeix una « excepció cultural » francesa. L'expressió ve a expressar la voluntat de considerar de manera distinta de la resta del món la llengua i la identitat francesa, que no poden entrar en competència amb altres i que han de ser considerades exclusives al seu territori. S'aproparia del concepte de « llengua pròpia » quan parlem del català als Països Catalans. De tota manera la ideologia lingüística francesa va íntimament lligada a la nació com a col·lectivitat política i n'és un dels trets definitoris²⁸. Amb un raonament de geometria variable s'arriba així a justificar que la llengua, al segle 21, és un element « fonamental de la personalitat » nacional²⁹, i per tant no hi pot pas haver cap altra llengua reconeguda que el francès. Reconèixer l'existència d'una altra llengua significaria acceptar que poden haver-hi altres realitats nacionals, o minories, al si del conjunt nacional francès que precisament es considera i es vol únic i incompatible amb cap altre.

Per això el Consell constitucional va rebutjar a l'estatut de la Col·lectivitat territorial específic de Còrsega, el 1990, que hi pogués cabre la menció de « poble cors » amb el motiu que el sol poble existent a França és el francès, que

²⁷ L'article 21 de la llei Toubon diu : « Les dispositions de la présente loi s'appliquent sans préjudice de la législation et de la réglementation relatives aux langues régionales de France et ne s'opposent pas à leur usage. »

²⁸ Contradictori amb la concepció de nació com a comunitat política contemporània (definició que en dóna Ernest Renan a finals del segle 19, al seu discurs « Qu'est-ce qu'une nation ? » del 1882) oposat a la denunciada concepció naturalista alemanya, la nació és un « plebiscit de cada dia » de persones que « volen fer coses juntes ». S'oposa d'aqueixa manera a la idea que els membres de la nació no tenen necessàriament una llengua comuna.

²⁹ Així ho argumenta la justícia per refusar que s'autoritzi la inscripció al registre d'estat civil del nom d'un nin de Perpinyà amb l'ortografia correcta, posant l'accent a la i de Martí. Sentència del tribunal de gran instància de Perpinyà i de la jutgessa Patricia Le Rose, el 2001 : « la llei n° 94.665 del 4 d'agost del 1994 relativa a l'ús de la llengua francesa recorda que la llengua francesa és la llengua de la República en virtut de la Constitució i que aquesta constitueix un element fonamental de la personalitat del patrimoni de França ».

només el constitueixen ciutadans individuals. És la unitat de la nació francesa, unitat d'on es desprèn la igualtat de tots els ciutadans. Conseqüentment no se poden acceptar, sense trencar la igualtat i entrar en discriminacions, l'ús de les llengües no nacionals. I la voluntat d'exclusivitat va fins a definir un caràcter estrictament i obligatòriament facultatiu de les llengües « regionals » (coneixement, ensenyament, ús). És a dir que la pauta segons la qual es considera maleducat emprar el català en presència d'una persona no catalanòfona és traslladada a l'àmbit de la legalitat i interioritzada per la població i les institucions: utilitzar el català constitueix una discriminació envers totes aquestes persones que no coneixen la llengua perquè la sola llengua legítima sobre el sòl de la República és el francès.

Aquesta norma ideològica profundament arrelada en les mentalitats aliada al marc jurídic francès estricta formen així un obstacle potent i eficaç per a impedir el recurs a la llengua catalana en totes les situacions comunicatives de la vida quotidiana, siguin públiques o fins i tot de l'àmbit privat.

El guió francès de l'extinció del català

La perspectiva d'una salvació del català en aquestes condicions resulta molt minsa. Tots els indicadors confirmen que Catalunya Nord se troba en l'etapa final de la substitució lingüística. Les generacions del segle 21 residents a Catalunya Nord en el millor dels casos saben català com a llengua segona. El grau de competència lingüística dels catalanòfons és molt inferior a la

coneixença del francès. A més a més, la freqüència d'ús i les ocasions de poder utilitzar el català són molt reduïdes. Se limiten a un ús accessori, simbòlic moltes vegades, arraconant d'aquesta manera el català a una llengua semi-oculta, sense valor jurídic i supèrflua. Una persona

catalanoparlant es troba en una situació de triple minorització: els catalanòfons són minoria respecte al conjunt francès, són minoria respecte al conjunt de la població de Catalunya Nord, i també són minoria respecte als catalans del

territori (al menys als que hi han nascut). Són minoria sense existència legal, ja que França no reconeix pas cap minoria sobre el seu territori³⁰.

Tenint en compte la dinàmica demogràfica de Catalunya Nord³¹, és molt improbable que el català aconsegueixi abstrure's de la dinàmica d'una minorització cada cop més extensa. En efecte, la població creix des de fa mig segle únicament gràcies al saldo migratori que està operant una veritable transfusió demogràfica. Cada any abandonen Catalunya Nord uns 3200 habitants, mentre hi entren unes 6850 persones. El canvi poblacional és, doncs, molt elevat i es caracteritza per una pèrdua de nascuts a Catalunya Nord, i lògicament de coneixedors potencials de la llengua catalana, al mateix temps que arriben persones originàries per un 70% de regions de la meitat nord de França (àrea lingüística francòfona històrica i monolingüe). Una minoria d'habitants de Catalunya Nord han nascuts al propi territori i la proporció és cada any més feble del fet del moviment demogràfic intens. Els « nous catalans »³² contribueixen a descatalanitzar lingüísticament el territori, tant per l'efecte quantitatiu com pel qualitatiu degut al seu origen geogràfic. S'ha de recordar per entendre la situació lingüística i l'estat d'esperit en el qual es troben les noves poblacions que l'Estat francès és un país centralitzat que no té institucions autònomes, ni competències definides ni delegades en matèria de llengua. Un migrant del nord de França, atret a Catalunya Nord per l'heliotropisme, pot perfectament considerar que és un francès que es mou des d'una regió francesa cap a una altra regió francesa, sense cap altra consideració.

37

A fi de comptes, la mecànica de la interrupció de transmissió familiar del català, conjugada a la transfusió ètnica i al context juridico-institucional francès deixen ben poc marge a la llengua catalana. El català a Catalunya Nord se troba a principis del segle 21 en un impasse, té una presència residual i ha de considerar molt difícil la possibilitat de trobar les vies d'una perennització en els anys a venir.

³⁰ L'Estat francès no ratifica els textos internacionals que reconeixen i protegeixen el dret de les minories, ni tan sols lingüístiques (Conveni per a la protecció de les minories, Carta europea per a les llengües regionals o minoritàries, Conveni internacional dels drets dels infants, Pacte internacional de drets civils i polítics.

³¹ Totes les dades provenen de l'INSEE, Institut National de la Statistique et des Études Économiques.

³² El Consell Departamental de Catalunya Nord organitza cada any al mes d'octubre una jornada de recepció i activitats diverses per a fer conèixer i promoure a prop de les poblacions novament arribades la cultura, el patrimoni, la identitat del « País Català » : és la Jornada dels Nous Catalans.

Quin guió català per una recuperació lingüística ?

En un panorama sociolingüístic fosc per al futur del català a Catalunya Nord, existeixen uns elements positius que més aviat actuen a contracorrent del procés de substitució i permeten conservar una perspectiva d'inversió de la dinàmica, al menys del seu alentiment i de resistència del català.

El primer camp on es noten esclatxes de possibilitats d'actuació a favor del català és el de l'àmbit juridico-institucional. En la muralla de la República francesa, hi ha esquerdes democràtiques, petits espais legals i reglamentaris que autoritzen o toleren la presència i l'ús de les « llengües regionals ». És el cas

dels textos, circulars, lleis i decrets, relatius a l'ensenyament o als mitjans de comunicació públics³³. La nova llei d'educació del 2013 en particular reconeix per primer cop legalment el model d'ensenyament bilingüe i menciona explícitament que les famílies n'han de ser informades, obrint així la

38

perspectiva que en un territori donat se pugui estendre, i per què no generalitzar, una educació en francès i català³⁴. Per altra banda, tot i fràgil i minsca, la possibilitat legal de tolerar la coexistència de l'ús de dues llengües existeix i la determinació de les institucions locals per instaurar un bilingüisme territorial, ni que sigui formal i optatiu per als usuaris és una realitat (retolació, comunicació institucional, suport a la cultura i a l'expressió en la llengua pròpia).

Un altre instrument clau en la dinàmica de recuperació del català és el de la dimensió utilitària de la llengua. En aquest camp, el català a Catalunya Nord es beneficia d'un hinterland efectiu i potent, el sud de la frontera estatal, on la llengua té una situació més normal, i que la converteix en eina útil i no solament en romanalla patrimonial o riquesa del passat. És la percepció que clarament en tenen els nordcatalans : el català els serà útil per a comunicar-se amb el sud, és

³³ Molts textos relatius a llengües regionals han estat compilats en un llibret editat per Dalloz el 2014, a la demanda de la Ministra de Cultura : *Les langues de France*, París, 177 p.

³⁴ Uns territoris com Còrsega o Alsàcia ja han fixat com a objectius per a tots els alumnes la generalització de l'ensenyament de la llengua regional (l'alemany) o de les línies bilingües (en cors a maternal).

una llengua que ha de ser apresada pels joves perquè els pot donar oportunitats per al seu futur professional. Com més consolidada esdevé la llengua al sud de l'Albera, més interès desperta a Catalunya Nord. L'espai català, amb el Principat en primer, essent una àrea determinant en les relacions amb França, la « seua » llengua esdevé un element ineludible en la presa en compte de les realitats dels socis internacionals. S'hi afegeix encara una dimensió quan França pren en consideració la possibilitat que una col·laboració franco-catalana pugui ajudar a la difusió de la llengua francesa, actualment en forta reculada com a llengua de projecció internacional. Per aqueixes raons, la major integració europea, el creixement de fluxos transfronterers i la (re)connexió històrica de Perpinyà amb la metròpoli barcelonina mitjançant el TGV, conforten que la llengua catalana esdevingui més present i beneficiosa a Catalunya Nord.

Finalment és innegable que el procés d'afirmació sobiranista de la Catalunya autònoma concorre a normalitzar la llengua a fora del propi territori. Convertida en llengua d'Estat, el català adquireix automàticament una dimensió, una imatge i un estatus potents i propicis a ser considerada llengua com les altres, a entrar en el club de les llengües que no han de justificar la seua existència cada dos per tres. Un estat català amb llengua oficial generarà, immediatament, la realitat lingüística catalana en dos espais legítims a l'escenari internacional, gràcies als dos principats.

39

Desig de llengua i il·lusió de país

A les consideracions demogràfiques, jurídiques i econòmiques, és indispensable afegir la dimensió afectiva i identitària. Un dels motors més potents que intervenen en els canvis lingüístics són precisament els factors identitaris. Des d'aquest punt de vista, les representacions i els sentiments dels catalans del nord envers la llengua són més aviat favorables. Sempre el català a Catalunya Nord ha conservat el seu estatus de « llengua », contràriament a moltes altres zones de l'Estat francès on la ideologia havia relegat el vehicle local en simple dialecte o patuès. Per altra banda, la identitat viscuda pels habitants del nord de l'Albera sempre ha estat basada en el sentiment de catalanitat. La gent de Perpinyà es considera catalana, la qual cosa afegeix un element coincident, coherent i cohesionador entre origen ètnic, desig identitari i instrument lingüístic³⁵. La realitat històrica i institucional contemporània d'una comunitat nacional catalana

³⁵ No existeixen a Catalunya Nord les estridències o al menys divergències que s'expressen en certes parts dels Països Catalans entre denominació de la llengua i sentiment identitari, com ara al País Valencià, a Andorra, a la Franja d'Aragó, a les Balears o a l'Alguer. Des d'aquest angle, la situació és molt més semblant a la Catalunya autònoma.

sense estat i d'uns estats-nació concurrents sòlidament establerts als Països Catalans han impedit, fins ara, una definició identitària única basada en la catalanitat. L'establiment d'una estructura estatal catalana clàssica hauria de clarificar els sentiments identitàris a Catalunya Nord i, de retop, afavorir el suport a la llengua. Ja a les enquestes un percentatge prou alt considera que és normal d'expressar-se en català a Catalunya Nord i que més gent s'hi hauria de comunicar³⁶. El trauma lingüístic provocat pel canvi de llengua pròpia, molt de temps soterrat pels propis catalans i que tan bon punt s'enceta un debat sobre llengua torna a aflorar³⁷, és encara viu. Demuestra un intens desig de llengua per part dels catalans del nord tot i els segles de regressió. La demanda social d'ensenyament es manté forta en un context no gaire propici. Un 40% de les famílies expressa a les enquestes ser favorable a l'ensenyament bilingüe ; un 70% es declara partidari que els fills aprenguin la llengua a escola³⁸.

Amb l'evolució de la societat i de les institucions pròpies retrobades al sud de la frontera estatal³⁹, les mentalitats a Catalunya Nord estan experimentant mutacions. La llengua catalana tendeix a equiparar-se a qualsevol llengua normal, és a dir plenament legítima i útil.

40

Tot i que no s'hagi extirpat encara la diglòssia i l'autodi, els nous catalanoparlants ja no consideren la llengua com un atribut d'una categoria de població inculta i desafavorida. La impressió que donen les persones que s'expressen sobre la llengua és el d'una dignitat retrobada o en curs de recobrament. La seguretat lingüística, individual i col·lectiva, necessària per a un canvi d'actitud en la pràctica de la llengua, tendeix a consolidar-se, encara que tímidament i de manera no sempre gaire visible.

³⁶ Enquestes del 1993 i 1997.

³⁷ La dimensió psicològica del canvi de llengua i de l'auto-inhibició lingüística, les seues queden per estudiar a Catalunya Nord.

³⁸ Les dades se refereixen a les enquestes generals sobre coneixement del català dels anys 1993, 1997 i 2004.

³⁹ Recuperació de la democràcia, de l'autonomia, represa i augment de la reivindicació sobiranista, creixement econòmic, aparició de mitjans de comunicació moderns en català, progressos en la normalització de la llengua.

En el sentiment de redignificació identitari i lingüístic hi intervenen fortament els esdeveniments i avenços de la societat sudcatalana, l'afany de construir un estat propi⁴⁰. Veus se senten de ciutadans ordinaris⁴¹ que evoquen el seu desig de sol·licitar «la nacionalitat catalana» quan hi hagi independència. Tot d'elements que poden contribuir a establir un fonament afectiu i identitari més clar, determinant a l'hora de recuperar la llengua i establir mecanismes per a reactivar-ne la transmissió a les noves generacions⁴².

⁴⁰ L'actualitat política sudcatalana és molt present en la premsa perpinyanesa ; el diari monopolístic local, en francès, *L'Indépendant*, es fa eco àmpliament dels detalls del que passa, de les reivindicacions i dels debats entorn de la qüestió catalana (contràriament al silenci atordidor de la premsa francesa sobre aquest tema).

⁴¹ Volem dir amb aquesta expressió que no són persones involucrades en cercles militants catalanistes, ni a vegades són tan solament catalanoparlants.

⁴² Amb la transmissió als joves, mitjançant l'escola, és imprescindible que se reactivi l'ús social, al menys entre catalanoparlants identificats. La qüestió és encara un repte a Catalunya Nord ; els alumnes eixits de les escoles en català, immersives i bilingües, no s'expressen espontàniament en català si no es troben en un context de situació catalanòfona obligada. La clarificació del sentiment identitari i la consolidació de la seguretat psicològica entorn de la catalanitat contribueix a fer el pas de catalanoparlants cap a catalanocrients (expressió manllevada a una comunicació de Míriam Almarcha París, professora a la Universitat de Perpinyà), condició per a retrobar una dinàmica de reapropiament de la llengua, tal com està passant a la Catalunya del sud de la frontera.